

5. Данів Володимир. Активна життєва позиція всіх і кожного як запорука подолання криміногенних факторів злочинності в області та державі. "Firtka.if.ua" (агенція новин) 16.12.2021. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/aktivna-zhittieva-pozitsiia-vsikh-i-kozhnogo-iak-zaporuka-podolannia-kriminogennikh-faktoriv-zlochinnosti-v-oblasti-ta-derzhavi>

Отримано 10.05.2022

УДК 351.74.078(477)

МУЗИЧУК О. М.,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України,

декан факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-8367-2504>

ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Як у чинному законодавстві, так і в науковій літературі називають різні види контролю у сфері публічного управління в цілому та за діяльністю Національної поліції зокрема. Підстави (критерії, ознаки) поділу контролю на окремі види обираються різні, інколи такі, практичне значення яких доволі сумнівне. Натомість комплексний підхід до визначення видів контролю в публічному управлінні відсутній, наслідком чого є ототожнення окремих видів контролю, визначення їх різного суб'єктно-об'єктного складу, предмета тощо. У зв'язку із цим необхідною є класифікація контролю у сфері публічного управління в цілому та за діяльністю Національної поліції зокрема.

Класифікація (типологія) контролю в публічному управлінні та за діяльністю Національної поліції зокрема може здійснюватися за різними ознаками (підставами), тобто за так званими критеріями класифікації, під якими варто розуміти певні риси та особливості того чи іншого об'єкта (суб'єкта, діяльності), на підставі яких можливе його об'єднання у певні класифікаційні групи, визначення як спільних, так і відмінних ознак кожної з них. Такі критерії дадуть змогу визначити види та підвиди контролю за діяльністю Національної поліції.

Охарактеризувавши законодавчі підходи до виокремлення окремих видів контролю в публічному управлінні та за діяльністю правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, варто зробити такі висновки: по-перше, в чинному законодавстві використовуються різні критерії для класифікації контролю, найбільш поширеними серед яких є суб'єкт його здійснення, об'єкт (предмет), на який він спрямований, форма, метод, спосіб (засіб) або етап його здійснення; по-друге, ототожнення законодавцем видів контролю з його формами (методами), способами (засобами), суб'єктним складом є методологічно виправданим, оскільки всі вони вказують на його видову різноманітність; по-третє, жоден із проаналізованих законодавчих чи підзаконних актів не містить окремого розділу, статті чи пункту, присвяченого комплексному регулюванню питання про види контролю, оскільки кожен із них використовує, як правило, один, у кращому випадку три критерії класифікації.

Що стосується навчальної та наукової літератури, то найбільш досліджуваними видами контролю там визначено парламентський і громадський контроль, меншою мірою президентський і відомчий. Проте зазначеними видами класифікація контролю в публічному управлінні та за діяльністю Національної поліції зокрема не обмежується.

Аналіз підходів науковців щодо виокремлення окремих видів контролю за тими чи іншими ознаками дав змогу зробити певні висновки.

1. Вичерпний перелік видів контролю дати надзвичайно складно, оскільки, як слушно наголошує О. Ф. Андрійко, «в такій вичерпності немає потреби», тому що їх перелік залежить від багатьох обставин: завдання та мети дослідження, предмета дослідження тощо.

2. Аналіз практики поділу державного контролю на певні види свідчить, що якогось єдиного правила (загальноприйнятих критеріїв) його класифікації не існує, оскільки, класифікуючи контроль на певні види, науковці обирають різні критерії класифікації (від двох до десяти). Найбільш поширеними є такі критерії класифікації контролю, як суб'єкт його здійснення, зв'язок із підконтрольним суб'єктом, предмет контролю та етап контролю.

3. Кожен із визначених науковцями критеріїв класифікації має право на існування, оскільки дозволяє більш ширше проаналізувати його сутність, призначення та особливості, натомість щодо практичної користі деяких критеріїв є певні застереження.

4. Пропоновані дослідниками критерії класифікації контролю мають низку недоліків, серед яких: ототожнення видів і форм контролю, у зв'язку з чим одні й ті самі контрольні дії називаються видами або формами контролю; віднесення до видів контролю прокурорського нагляду; визначення серед суб'єктів громадського контролю органів громадського самоврядування або органів місцевого самоврядування серед суб'єктів державного контролю; виокремлення видів контролю, які охоплюються іншими, більш змістовними його видами (наприклад, конституційного контролю, який є одним із підвидів судового контролю, останній з яких є підвидом державного контролю); неповний перелік суб'єктів контролю за попередньо обраним критерієм; виокремлення одних і тих самих видів контролю, наприклад загального та спеціального, за різними критеріями їх класифікації.

На нашу думку, цінність будь-якої класифікації обумовлюється її практичним значенням та легкістю сприйняття. Можна виокремити безліч підстав (критеріїв) класифікації контролю, які безумовно будуть мати теоретичне значення, натомість їх практичне значення буде мати сумнівний характер. Наприклад, визначаючи такі види контролю, як позавідомчий, відомчий та надвідомчий, має місце ототожнення їх із зовнішнім та внутрішнім контролем, із переліком суб'єктів, які його здійснюють. Вважаємо, що необхідним є виокремлення такого критерію, який дав би змогу охопити всі його види та підвиди. Таким критерієм, на нашу думку, є суб'єкт (група суб'єктів) його здійснення, за яким стає можливим визначення таких комплексних видів контролю за діяльністю Національної поліції, як:

1) державний, підвидами якого є: парламентський; президентський; урядовий; контроль міністерств, служб, агентств, інспекцій, центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом (Антимонопольний комітет України, Національне агентство України з питань запобігання корупції, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, інших центральних органів виконавчої влади, наприклад, контроль який здійснюють Адміністрація Державної прикордонної служби України, Бюро економічної безпеки України тощо); контроль органів прокуратури та інших правоохоронних органів (Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань України, Національного антикорупційного бюро України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Державної кримінально-виконавчої служби України); контроль місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів влади; судовий контроль;

2) самоврядний (представницький);

3) громадський;

4) міжнародний.

Вищенаведені види контролю охоплюють такі його підвиди, як зовнішній та внутрішній, який характерний не лише для державного контролю, а й для інших його видів: самоврядного, громадського та міжнародного, оскільки щодо непідпорядкованих суб'єктів вони здійснюють зовнішній контроль, щодо підпорядкованих – внутрішній. Фінансовий, бюджетний, санітарно-гігієнічний, статистичний, екологічний, податковий, господарський контроль та багато інших підвидів охоплюються, як правило, таким видом, як державний контроль, оскільки його здійснюють спеціалізовані суб'єкти державного контролю – інспекції, хоча окремі з них, наприклад екологічний, можуть здійснювати самоврядні та громадські суб'єкти контролю. Для визначених загальних видів контролю характерні такі його підвиди (етапи, стадії), як попередній, поточний і підсумковий контроль. Вказане стосується загального та спеціального контролю (комплексного чи вибіркового (цільового) контролю), оскільки предметом державного, самоврядного, громадського та міжнародного контролю можуть бути різні напрями діяльності правоохоронних органів.

Визначені загальні (комплексні) види контролю за діяльністю Національної поліції (державний, самоврядний, громадський і міжнародний) здійснюються у всіх можливих формах, які деякі вчені характеризують окремими критеріями класифікації контролю (перевірка, аналіз, облік, моніторинг, нагляд, спостереження, ознайомлення зі звітною документацією, ревізія, інвентаризація тощо). Вони охоплюють такі класифікаційні групи, як напрями втручання в оперативну діяльність підконтрольної структури і ступінь (глибина) втручання в оперативну діяльність підконтрольного органу, ступінь використання технічних засобів контролю.

Крім того, державний, самоврядний, громадський і міжнародний контроль за діяльністю Національної поліції може бути гласним та негласним. Відмінність між ними полягає в тому, знає чи не знає підконтрольний об'єкт, що його контролюють. У зв'язку із цим не можемо погодитися з висновком про те, що негласний контроль характерний для Служби безпеки України, оскільки негласно контролювати може будь-який суб'єкт у передбачених законодавством межах. Що стосується використання спеціальних технічних засобів контролю, то тут, звичайно, є певні обмеження.

Державний, самоврядний, громадський і міжнародний контроль за діяльністю Національної поліції залежно від способів здійснення може бути: документальним, тобто здійснюваним на підставі аналізу документів, що відображають показники діяльності Національної поліції; фактичним, тобто здійснюваним на підставі фактичного (наочного) візуального аналізу діяльності підконтрольного об'єкта.

Державний, самоврядний, громадський і міжнародний контроль за діяльністю Національної поліції можна класифікувати також за таким критерієм, як кількісний склад суб'єктів контролю – одноосібний та колективний.

Залежно від представництва суб'єкти державного, самоврядного, громадського та міжнародного контролю за діяльністю Національної поліції можуть бути представниками одного відомства, органу, організації або представниками декількох відомств, органів, організацій, які задіяні в одному контрольному заході.

Державний, самоврядний, громадський і міжнародний контроль за діяльністю Національної поліції можна класифікувати і за такими критеріями, як: 1) вид правоохоронного органу; 2) напрям правоохоронної діяльності (контроль за досудовим слідством, дізнанням, оперативно-розшуковою діяльністю, розшуком злочинців, охороною громадського порядку та забезпеченням громадської безпеки; адміністративною практикою, соціально-правовим захистом працівників правоохоронних органів тощо); 3) місце проведення контролю (на території органу Національної поліції, поза територією органу Національної поліції); 4) передбачуваність контролю (плановий і неплановий); 5) за способами фіксації контрольного процесу (автоматизований і неавтоматизований).

Завершуючи розгляд питання про класифікацію контролю за діяльністю Національної поліції, потрібно зазначити, що кожен із наведених критеріїв його класифікації має право на існування, оскільки дає змогу різносторонньо з'ясувати його сутність та особливості.

Отримано 10.05.2022

УДК 342.951:[351+355](477)

ПАВЛІЧЕНКО К. В.,

заступник Міністра внутрішніх справ України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ

Ефективність функціонування правоохоронних органів безпосередньо залежить від сукупності знань, умінь і навичок кадрового складу цих органів. При цьому однією з найважливіших умов формування професійної компетентності працівників є саме якісна фахова підготовка правоохоронців на відповідних рівнях освіти. У своєму професійному становленні працівники не можуть оминати той пласт нормативно-правових актів, що закладає основи регулювання сектору безпеки і оборони України. Разом із тим означена сфера регулювання має свої особливості.

Так, розгляду проблематики регулювання питань наряду безпеки було приділено увагу у працях О. Андрійко, Ю. Битяка, Н. Бортника, В. Гаращук, Ю. Дмитренко, Т. Коломоєць, Д. Лук'янець, С. Петкова, Ю. Шемшученко та інших відомих науковців.

Одразу зауважимо, що згідно з чинним законодавством «сектор безпеки і оборони – (це) система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України» [1]. Цим визначенням законодавець окреслює коло учасників сектору безпеки і оборони та чітко визначає їх загальне спрямування – захист національних інтересів України. Проте конкретизація змісту означеної діяльності формується на підзаконному рівні у відповідних стратегіях. Наразі Законом України «Про національну безпеку України» визначено п'ять таких документів, а саме: Стратегію національної безпеки України; Стратегію воєнної безпеки України; Стратегію кібербезпеки України; Стратегію громадської безпеки та цивільного захисту України; Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України.

Із назв зазначених нормативно-правових актів випливає, що в їх формуванні задіяні насамперед ті державні суб'єкти, до кола компетенції яких потрапляє означена проблематика. Так, наприклад, Міністерство внутрішніх справ України безпосередньо задіяне у процесі вироблення Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України (далі – Стратегія). Наголосимо, що означена Стратегія являє собою «документ довгострокового планування, що розробляється на основі Стратегії національної безпеки України за результатами огляду громадської безпеки та цивільного захисту і визначає напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєво важливих